

PwC's 26th Annual Global CEO Survey

PwC 26. iga-aastase globaalse tippjuhtide uuringu CEO Survey Eesti raport

www.ceosurvey.pwc

Sissejuhatus

Möödunud aastat võib kindlasti nimetada ka kriiside-aastaks. Venemaa sõjaline sissetung Ukrainasse, energiakriis ja inflatsiooni kiire tõus on teemad, mis on mõjutanud kõiki nii Baltikumis kui ka laiemalt. Maailmapank prognoosib, et näeme 2023. aastal eelmainitud tegurite tõttu üle hulga aja ka globaalse majanduskasvu aeglustumist.

PwC on tänavu läbi viinud kaks suurt tegevjuhtide küsitlusuuringut: ülemaailmsele tegevjuhtide uuringule vastas tänavu 4 410 tegevjuhti 105-st riigist ja Balti riikide tegevjuhtide uuringule 323 tippjuhti, kes on tänavu enda majandusväljavaadetes palju pessimistlikumad kui viimasel aastatel.

Seetõttu olid selle-aastase uuringu peamises fookuses majandusprognoos ja Ukraina sõjast tulenevad teemad.

Kokkuvõte:

Optimism majanduse osas on asendunud tuntava pessimismiga

Kõigis kolmes Balti riigis tunnetavad enam kui pooled juhid, et järgneva 12 kuu perspektiivis globaalne majandus langeb. Eriti pessimistlikud on aga globaalsed tippjuhid, kelle hulgast arvab 73%, et tuleva aasta jooksul võime näha globaalset majanduslangust. **Tegemist on viimase 10 aasta kõige pessimistlikuma tulemusega.**

Sarnast trendi on näha ka meie regioonis - võrreldes eelmise aastaga on majanduskasvu prognoosivate tippjuhtide arv vähenenud koguni 52%, sh arvab **62% Eesti tippjuhtidest, et käesoleva aasta jooksul toimub Eestis majanduslangus.** Antud arvamused ühtivad suures pildis ka Eesti Panga hiljutise majandusprognoosiga, mis hindab käesoleval aastal majanduse kasvuks 0,4%, tulenevalt peamiselt valitsussektori suurenevatest kulutustest. Sarnased ettevaatlikud hoiakud majanduse teemadel on ka teistel Balti riikide tippjuhtidel.

Muutused tööturul

Kõigest kolmandik (35%) tippjuhtidest prognoosib, et järgneva aasta jooksul suureneb nende ettevõtte töötajate arv, **mis on viimase 9 aasta kõige madalam tulemus.** Sealhulgas on muutus eelmise aastaga võrreldes märkimisväärne, kuna eelmisel aastal oli samal arvamusel 61% tippjuhtidest. Lisaks prognoosib 8% tippjuhtidest, et nende personali hulk järgneva aasta jooksul väheneb. Sarnasel arvamusel on ka Tööandjate Keskkliit, kes prognoosib käesoleval aastal töötuse tõusu. Samuti on koondamiste arv võrreldes eelmise sügisega sagenenud ja enim on keerulisse olukorda sattunud töötleva tööstuse valdkonna ettevõtted. Samas ollakse uute töötajate värbamise osas kõigis kolmes Balti riigis arvamusel, et värbamine on sama

keeruline kui aasta tagasi (mida arvasid enam kui kolmandik kõikidest Baltikumi tippjuhtidest).

Seoses inflatsiooni kasvuga, hindab ka Eesti Pank, et eeloleval aastal jätkub üleüldise hinnakasvu tõttu ka palgakasvu trend, kuna üleüldine ostujõu langus suurendab ka survet palgatõusu küsida. **Peamiselt plaanitakse eesoleval aastal Eestis palku tõsta vahemikus 6–10%** (mida plaanib teha 47% tippjuhtidest).

Ärevus ärikeskkonna tulevikuvaadetes

Baltikumi tippjuhid on viimase aastaga muutunud märgatavalt pessimistlikumaks enda ettevõtete käibe väljavaadete suhtes. Näiteks Eesti puhul näevad 21% tippjuhtidest, et nende ettevõtte käibenumbrid langevad järgmise aasta jooksul. Lisaks tuli uuringu tulemusel välja, et kolmandik Eesti tippjuhtidest **näeb enda ettevõtet elujõulisena veel vaid kuni 10 aastat.**

Keerulistest ja ebaselgetest majandusoludest tingituna on enam kui pooled kogu Baltikumi tippjuhtidest juba praeguks tõstnud enda toodete ja/või teenuste hindasid. Suur osa vastanutest plaanib seda teha ka järgmise 12 kuu jooksul (Eesti tippjuhtidest 32%).

Pingutused ettevõtete jätkusuutlikkuse teemadel

Euroopa Liidu Nõukogu kinnitas 2022. novembris uue ESG-teemalise kestlikkusaruandluse direktiivi (*corporate sustainability reporting directive, CSRD*), mille eesmärk on viia kestlikkusaruandluse nõuded paremini kooskõlla laiemal kestliku rahanduse õigusraamistikuga, sealhulgas

kestlikkusteabe avalikustamist finantsteenuste sektoris käsitleva määrusega ning siduda need Euroopa roheline kokkuleppe eesmärkidega.¹

Eesti tippjuhtide vastuste põhjal on 38% ettevõtetest juba välja töötanud üleminekuplaani säästvaks arenguks ja 42% on hetkel seda koostamas. **Ligi kolmandik Eesti tippjuhtidest on vastanud, et nende ettevõtte plaanib järgneva aasta jooksul tegeleda nii enda süsiniku jala-jälje arvutustega kui ka ESG strateegia arendamisega.** Lisaks kavatsetakse läbi viia vastavasisulisi koolitusi, olulisuse hindamist ning parandada ESG aruandluse kvaliteeti ning valmistada CSRD kasutuselevõtuks.

Rahulolu valitsuse tegevustega ja tuleviku prioriteedid

Käesolev aasta on muuhulgas ka Riigikogu valimiste aasta. Oleme viimased aastad küsinud tippjuhtidelt, kuidas on nemad rahul valitsuse tegevustega, ja milliseid tegemisi peaksid valitsus tippjuhtide arvates prioriseerima.

Juba neljandat aastat on Eesti tippjuhid **rahul valitsuse tegevustega riigikaitse ja riikliku julgeoleku valdkonnas**. Lisaks arvavad ka 66% tippjuhtidest, et riigikaitse ja riiklik julgeoleku peaksid olema valitsuse **edasine prioriteet**.

Küll aga on viimase aasta jooksul märgatavalt langenud tippjuhtide arvates valitsuse tegevuste edukus finantssektori stabiilsuse ja laenuuraha kättesaadavuse teemadel.

Juba kolmandat aastat järjest peavad Eesti tippjuhid aga peamiselt ebatõhusaks pingutusi riigieelarveliste kulude vähendamise valdkonnas. Samuti on sel aastal tippjuhtidelt tugeva negatiivse hinnangu saanud valitsuse tegevused seoses suurte riiklike infrastruktuuriprojektide kavandamisega, mida on ka ajalooliselt kriitiliselt hinnatud.

Investeeringud tehnoloogiasse

Euroopa Liidu iga-aastase digitaalmajanduse ja -ühiskonna indeksi (DESI²) tulemustest on näha, et möödunud aasta seisuga kasutab vaid väga väike osa Eesti väike ja keskmise suurusega ettevõtetest uusi esiletõusvaid tehnoloogiaid.

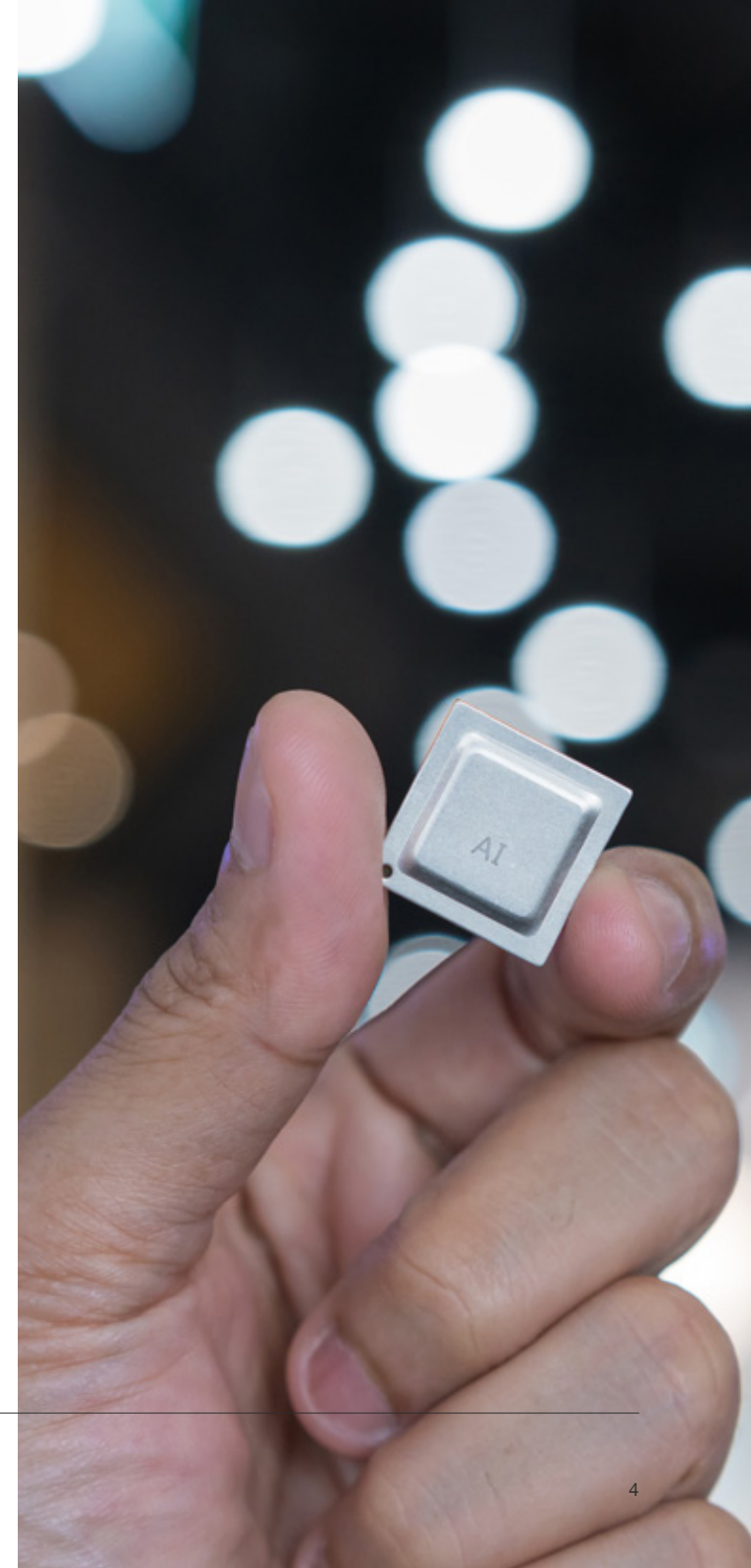
Uurisime, milliseid investeeringud plaanivad Balti ettevõtted järgmise 12 kuu jooksul teha. Peamiselt plaanitakse Baltikumis investeerida **protsesside ja süsteemide automatiseerimisse** (sealhulgas Eestis plaanivad seda teha koguni 71% vastanutest).

Lisaks plaanitakse Baltikumis investeerida ka prioriteetsete valdkondade töötajatele uute **oskuste õpetamisesse**, uute **tehnoloogiate kasutuselevõttu** ja **alternatiivsete energiaallikate kasutuselevõttu**.

Võrreldes Eesti ettevõtete hetkeseisu ning investeerimisplaanide võib eeldada, et suur osa Eesti ettevõtetest on lähitulevikus uusi tehnoloogiaid juurutamas, võimaldades seeläbi suurendada sisemiste protsesside efektiivsust.

¹ <https://www.aripaev.ee/sisuturundus/2022/12/21/uus-esg-regulatsioon-euroopast-kolm-punkti-mida-peaks-teadma-iga-ettevotja>

² <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-estonia>

Balti tippjuhid lähiaastal majanduskasvu ei prognoosi. Eriti pessimistlikud ollakse Eestis.

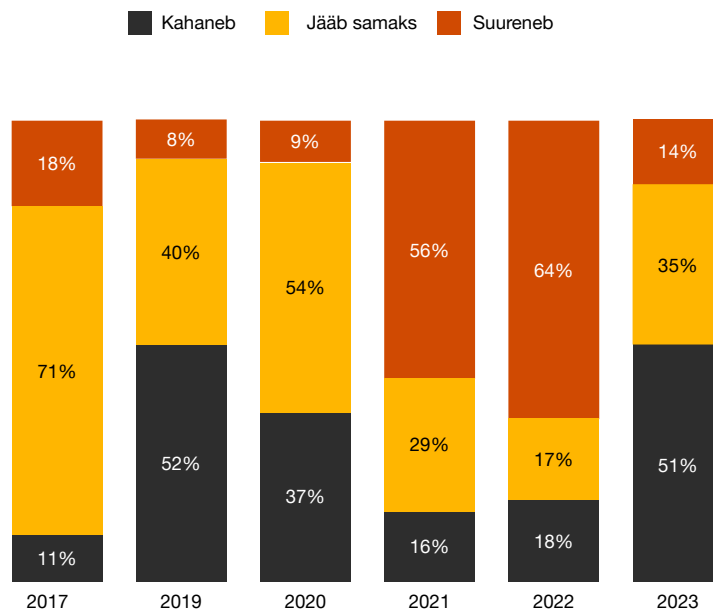
Maailmapank prognoosib, et näeme 2023. aastal kasvanud inflatsiooni, kõrgemate keskpankade intresside, vähendatud investeringute ja Venemaa pealetungi tõttu globaalse majanduskasvu aeglustumist. Kui 2022. aasta esimeses pooles prognoosis Maailmapank ligi 3% suurust kasvu, siis 2023. jaanuari seisuga langetasid nad prognoose 1,7%-ni.³¹

Kui eelmisel aastal ootasid enam kui pooled Eesti ja Läti tippjuhtidest aastalt ülemaailmset majanduskasvu, siis nüüdseks on olukord märgatavalt muutunud. Kõigis kolmes Balti riigis tunnetavad enam kui pooled juhid, et järgmise 12 kuu perspektiivis globaalne majandus langeb.

Ülemaailmselt on PwC uuringu kohaselt tippjuhid veelgi pessimistlikumad kui Baltikumis. Nimelt vastas tänavu koguni 73% tippjuhtidest ülemaailmsele küsitlusele, et järgmise aasta jooksul võime näha globaalset majanduslangust. Tegemist on viimase 10 aasta kõige pessimistlikuma tulemusega.

Joonis 2

Väljavaated globaalse majanduskasvu suhtes järgmise aasta jooksul

Küsimus:

Kas usute, et globaalne majanduskasv suureneb, jääb samaks või kahaneb järgmise 12 kuu jooksul?

³¹ <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/01/10/global-economic-prospects#:~:text=The%20global%20economy%20is%20projected,emerging%20market%20and%20developing%20economies.>

Ka riiklikul tasandil ei ole Baltikumi tippjuhid välja-vaadetes kuigi optimistlikud. Nimelt, kui 2022. aastal prognoosis 62% Eesti juhtidest ees oodanud aastale majanduskasvu ja 18% majanduslangust, siis nüüd prognoosib majanduse kasvu vaid 10% Eesti vastanutest ning 62% tippjuhtidest arvab, et tema elukohariigil tuleb toime tulla majanduslangusega. **Enim pessimistlikke tippjuhte on Eestis kuni 34-aastaste vanusegrupis, kellest kõik prognoosivad uueks aastaks majanduslangust.** Suures pildis on sarnasel arvamusel ka Eesti Pank, kes hiljutise majandusprognoosis hindas käesoleval aastal majanduse kasvuks 0,4%, tulenevalt peamiselt valitsussektori suurenevatest kulutustest.

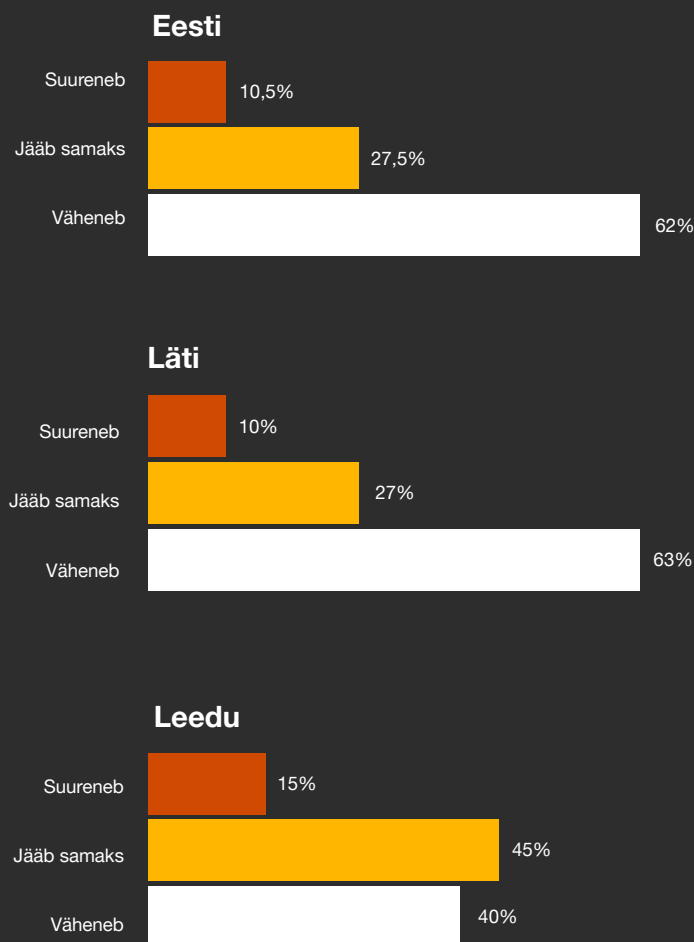
Sarnast trendi on näha ka teistes Balti riikides. Lätis on majanduslangust prognoosivate tippjuhtide hulk aastaga kasvanud 42 protsendipunkti võrra (63%-le) ja Leedus 24 protsendipunkti võrra (40%-le).

Joonis 3

Baltikumi tippjuhtide väljavaated nende riigi majanduskasvu suhtes

Küsimus:

Kas usute, et Eesti/Läti/Leedu majanduskasv suureneb, jääb samaks või kahaneb järgmise 12 kuu jooksul?

Vaated ettevõtete tulevikku

Küsisime tippjuhtidelt, kuidas nad hindavad enda ettevõtte käibe tulevikuväljavaateid. Kõige enam on aastaga muutunud Eesti päritolu vastanute arvamus – kui mullu prognoosis ligi kolmveerand kõikidest Eesti tippjuhtidest järgmise aasta jooksul enda ettevõtte kasvu, siis tänava arvab nii alla poole ehk 45% tippjuhtidest.

Märgatavalt on kasvanud nende tippjuhtide arv, kes prognoosivad eelolevaks aastaks enda ettevõtte käibe langust. Kui eelmisel aastal hindas käibe langemist tõenäoliseks vaid 1% juhtidest, siis tänavusel aastal on sarnaste

hoiakutega juhtide arv tõusnud 20 protsendipunkti võrra 21%-le, mis on muuhulgas ka Balti riikide kõige kõrgem tulemus. Küll aga on kõigis kolmes Balti riigis tõusnud pessimistlike vaadetega tippjuhtide arv, sh Lätis näeb tänava 18% vastanutest enda ettevõtte käibe langust, ja Leedus on vastav osakaal 20%. Samas paistab tulemustest välja, et enda ettevõtte puhul prognoosivad käibe langust vaid üle 40-aastased tippjuhid.

Ka PwC ülemaailmsele tippjuhtide uuringule vastanute kohaselt ollakse 12-kuu perspektiivis üpris pessimistlikud: kui eelmisel aastal nägi enda ettevõtte käibe langust 15% tippjuhtidest, siis tänava tõusis see arv 26% peale.

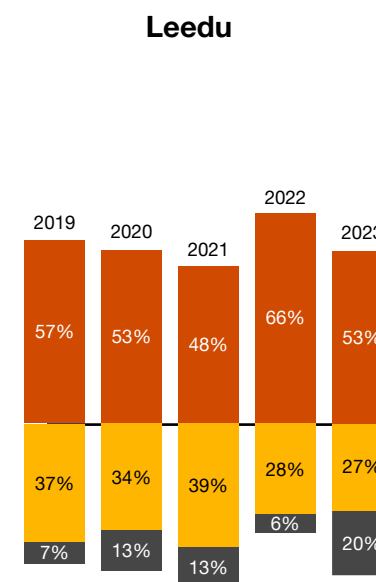
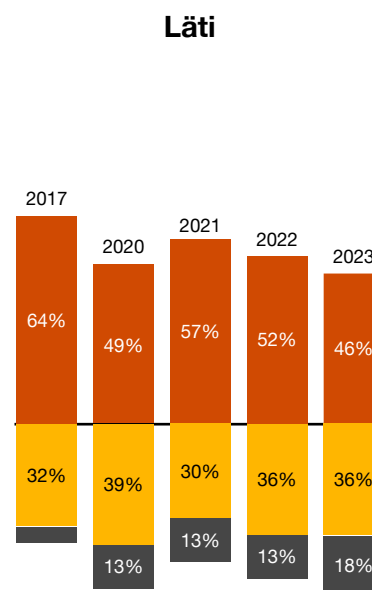
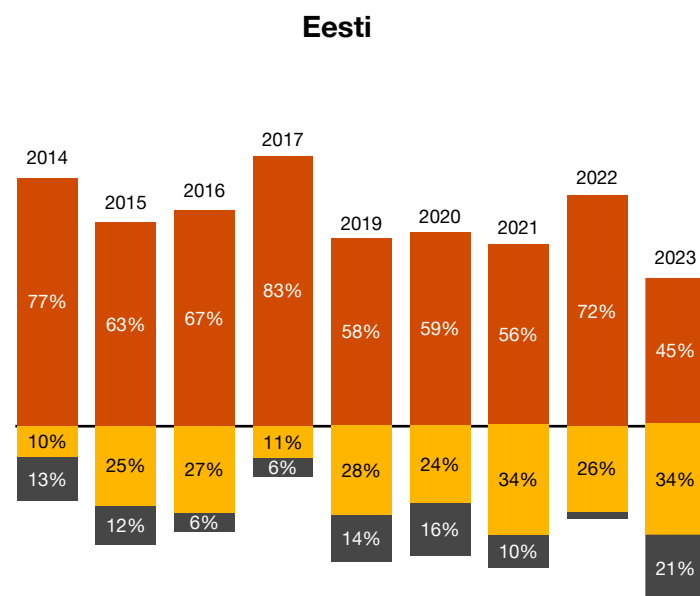
Joonis 4

Balti tippjuhtide väljavaated enda ettevõtete tulu suhtes järgmise 12 kuu jooksul

Küsimus:

Kas usute, et Teie organisatsioonil on väljavaateid tulu suurendamiseks järgmise 12 kuu jooksul?

■ Kahaneb ■ Jääb samaks ■ Suureneb

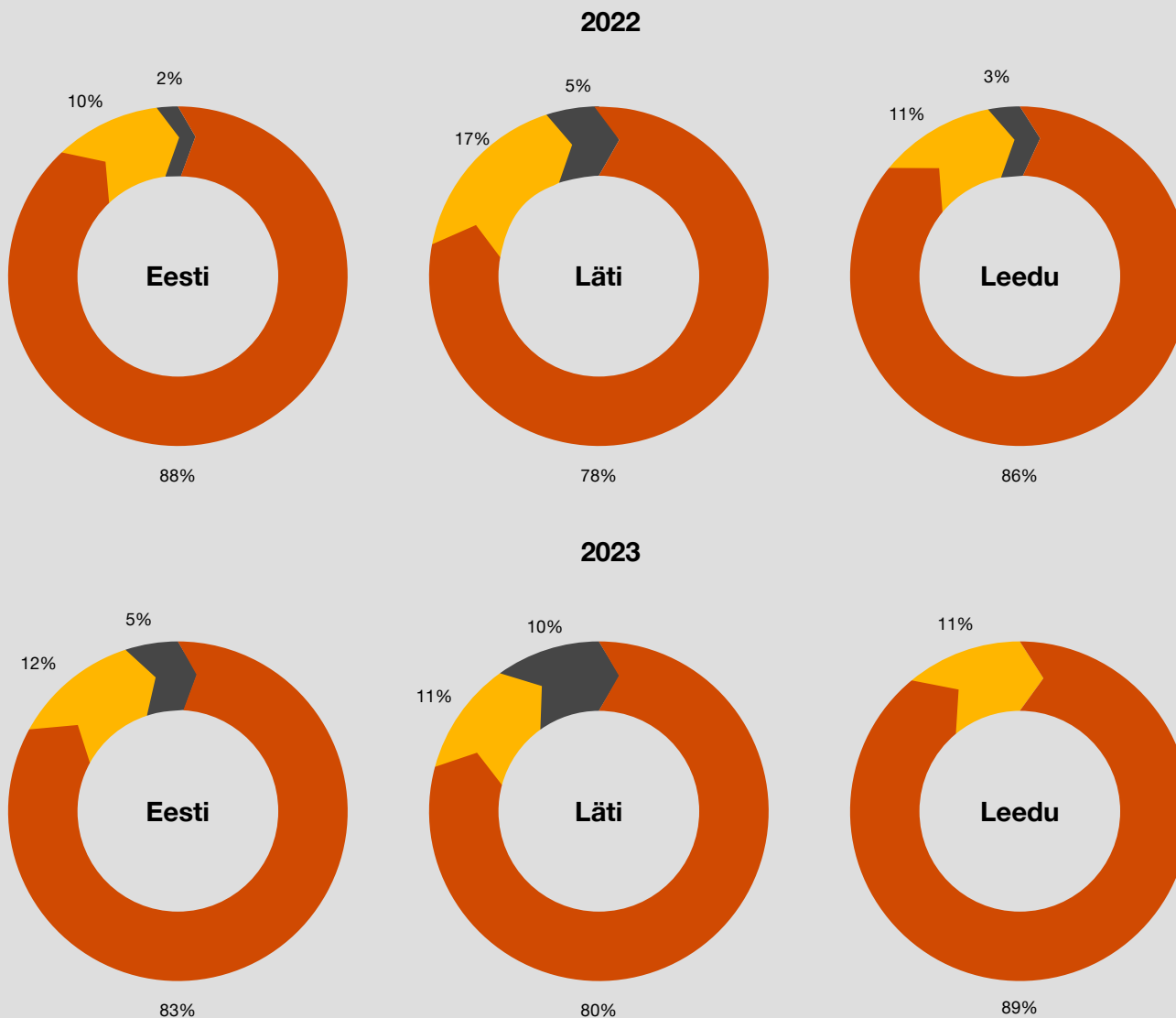
Lisaks uurisime ka tippjuhtide arvamusi väljavaadetele kolme-aastases perspektiivis. Järgmise kolme aasta väljavaated on tippjuhtide hinnangul lähiaasta prognoosidest siiski optimistlikumad: 83% Eesti tippjuhtidest prognoosivad pikemas perspektiivis enda ettevõtte käibe kasvu. Ka teistes Balti riikides ollakse kolme-aastase väljavaate osas optimistlik, sh Leedus usub käibe kasvu 89% ning Lätis 80% tippjuhtidest.

Kui PwC ülemaailmse uuringu kohaselt olid tippjuhid enda 12-kuulise väljavaate osas pessimistlikud, siis kolme-aastases perspektiivis on vastatud pigem optimistlikumalt – 86% tippjuhtidest usuvad, et nende müügitulu järgmise kolme aasta jooksul suureneb.

Küsimus:

Kas usute, et Teie organisatsioonil on väljavaateid tulu suurendamiseks järgmise 3 aasta jooksul

■ Kahaneb ■ Jääb samaks ■ Suureneb

Ettevõtete elujõulisus

Ebastabiilne majanduslik olukord ning sisendhindade kasv ja energia hinnatõus on muutnud tippjuhid murelikumaks. Eesti näitel on näha, et koondamiste arv on võrreldes möödunud sügisega sagenenud ja enim on keerulisse olukorda sattunud energiamahukad valdkonnad, nt töötleva tööstuse valdkonna ettevõtted.

Küsisime tippjuhtidelt hinnangut nende ettevõtete majandusliku elujõulisuse kohta. Baltikumi tippjuhtidest on 4% arvamisel, et nende ettevõtte lõpetab järgneva aasta jooksul tegevuse juhul kui ettevõtte jätkab praegusel kursil. Lisaks hindab Eestis 13%, Leedus 11% ning Lätis 9%

Joonis 5

Balti tippjuhtide hinnangud sellele, kui kaua on nende ettevõtte majanduslikult elujõuline juhul kui nende ettevõtte jätkab praegusel kursil

Küsimus:

Kui Teie ettevõtte jätkab praegusel kursil, siis kui kaua on Teie ettevõtte Teie hinnangul majanduslikult elujõuline?

tippjuhtidest, et nende ettevõtte on majanduslikult elujõuline vähem kui 3 aastat.

Vastanutest kõige murelikumad on leedulased, kellest koguni 47% prognoosib, et juhul kui nende jätkata praegusel kursil, suudab nende ettevõtte majanduslikult elujõuline olla kuni 10 aastat (Eestis 32%, Lätis 31%). Baltimaades on kõige ärevamad tehnoloogia sektori tippjuhid, kellest peaaegu pooled vastasid, et praegusel kursil jätkates hindavad nad enda ettevõtte elujõulisust lühemaks kui kui 10-aastat. Ka globaalselt on tehnoloogiasektori ettevõtted varasemast aktiivsemalt tegelemas kulude vähendamisega, sh koondamistega, suurendades ettevõtete elujõulisust ka halvamate majandusolude ilmnemisel.

Peamiselt hindavad Balti tippjuhid, et nende ettevõtte on siiski 10 või enama aastase perspektiiviga tulevik. Sealhulgas Eesti puhul on nii vastanuid lausa 66%, Lätis 62% ning Leedus viimasena 47%.

Sama küsimus esitati ka globaalsel tippjuhtide uuringul, mille tulemustest on samuti näha, et enda ettevõtete väljavaadetes ollakse pigem ärevad. Nimelt enam kui kolmandik vastanutest on arvamisel, et juhul kui nende ettevõtte jätkab seniste tegevustega, prognoosivad nad ettevõttele vähem kui 10-aastast tulevikku. Peamiselt ollakse mures tehnoloogia-, telekommunikatsiooni-, tervishoiu- ja tootmissektoris.

1 aasta või vähem 2–3 aastat 4–6 aastat 7–10 aastat Rohkem kui 10 aastat Ei tea

Eesti

Läti

Leedu

Ettevõtete kasvutegurid

Uurisime ka sel korral Baltimaade tippjuhtidelt, millised tegurid mõjutavad ja soodustavad nende ettevõtete kasvu tuleval aastal. Kolmandat aastat järjest on kõigis kolmes riigis domineerimas kolm peamist kasvuallikat: arendada ettevõtete orgaanilist kasvu, leida võimalusi töökorralduse tõhustamiseks ja tuua turule uusi teenuseid või tooteid.

Küll aga on märgatavalt langenud tippjuhtide hinnang kasvuvõimalustele läbi ühinemiste ja ülevõtmiste. Kui 2022. aastal nägi 29% Eesti vastanutest oma tegevusi ühinemiste ja ülevõtmiste valdkonnas, siis tänavu on see arv langenud 16% peale. Samuti on vähenenud kavatsus strateegiliste partnerluste sõlmimiseks (23%-lt 12%-le). Lätis ja Leedus seevastu ei ole ühinemiste ja ülevõtmise valdkonna tulemused märgatavalt muutunud (nii Lätis kui Leedus on antud tulemus langenud aastaga 2 protsendipunkti võrra).

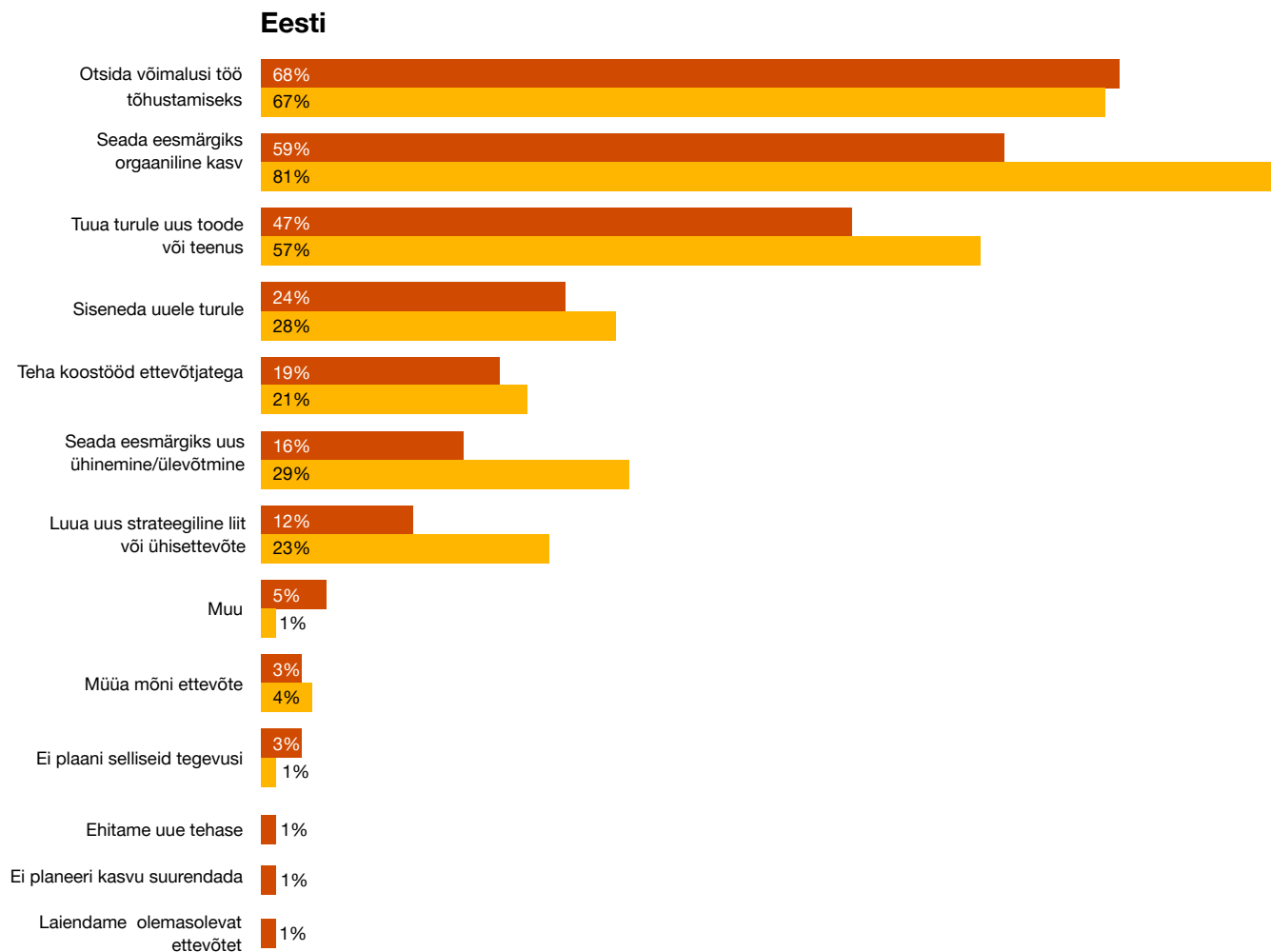
Joonis 6

Eesti tippjuhtide planeeritavad tegevused ettevõtte käibe kasvuks

Küsimus:

Kas ja milliseid järgnevatest tegevustest plaanite järgmise 12 kuu jooksul ellu viia, et kasvu suurendada?

2022 2023

Uurisime, milliseid investeeringud plaanivad Balti ettevõtte järgmise 12 kuu jooksul teha. Peamiselt plaanitakse Baltikumis investeerida protsesside ja süsteemide automatiseerimisse, sealhulgas Eestis plaanivad koguni 71% juhtidest antud valdkonda investeerida.

Lisaks plaanitakse Baltikumis investeerida ka prioriteetsete valdkondade töötajatele uute oskuste õpetamisesse (sealhulgas Eestis plaanib seda teha 49% tippjuhtidest) ning uute tehnoloogiate kasutuselevõttu (Eestis 45%, Lätis 37%, Leedus 32%). Samuti kavatakse laiendada alternatiivsete energiaallikate kasutuselevõttu (Eestis 33%, Lätis 38%, Leedus 32%).

Baltikumile sarnaselt vastasid ka ülemaailmsed tippjuhid. Küll aga on globaalse uuringu tulemustest selgelt näha, et investeeringuid tehnoloogiasse (sh pilvetechnoloogiasse, tehisintellekti ja teistesse arenenud tehnoloogiatesse) peetakse rohkem-olulisemaks kui Baltikumis (globaalse tulemusena 69%).

Euroopa Liidu iga-aastase digitaalmajanduse ja -ühiskonna indeksi (DESI⁴) tulemustest on näha, et möödunud aasta seisuga kasutab vaid väga väike osa Eesti väike ja keskmise suurusega ettevõtetest uusi esiletõusvaid tehnoloogiasid – näiteks suurandmeid kasutab neist ainult 10% ja tehisintellektil põhinevaid lahendusi 3%.

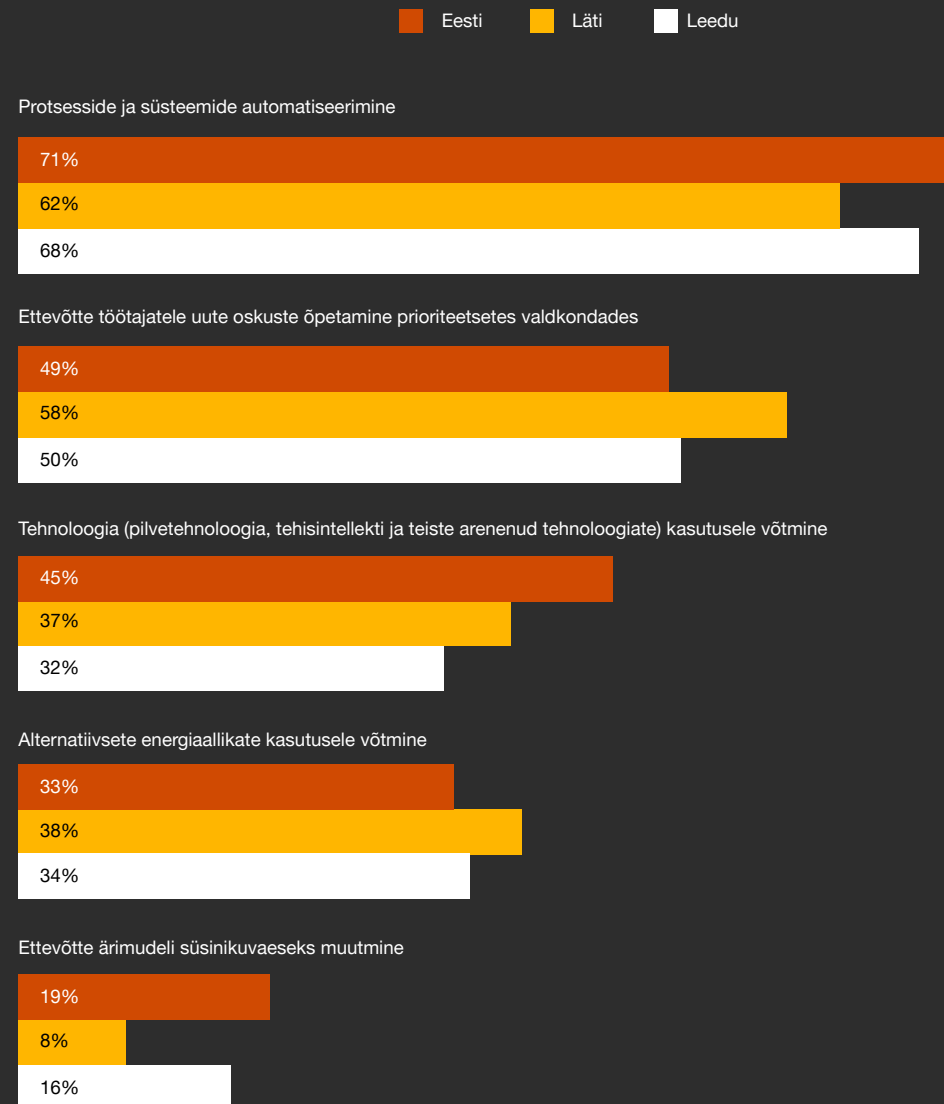
Võrreldes hetkeseisu ning investeerimisplaane võib eeldada, et suur osa Eesti ettevõtetest on lähitulevikus uusi tehnoloogiasid juurutamas, võimaldades seeläbi suurendada sisemiste protsesside efektiivsust.

Joonis 7

Balti tippjuhtide planeeritavad investeeringud

Küsimus:

Kas ja milliseid järgnevat investeeringuid teeb Teie ettevõtte järgmise 12 kuu jooksul?

⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-estonia>

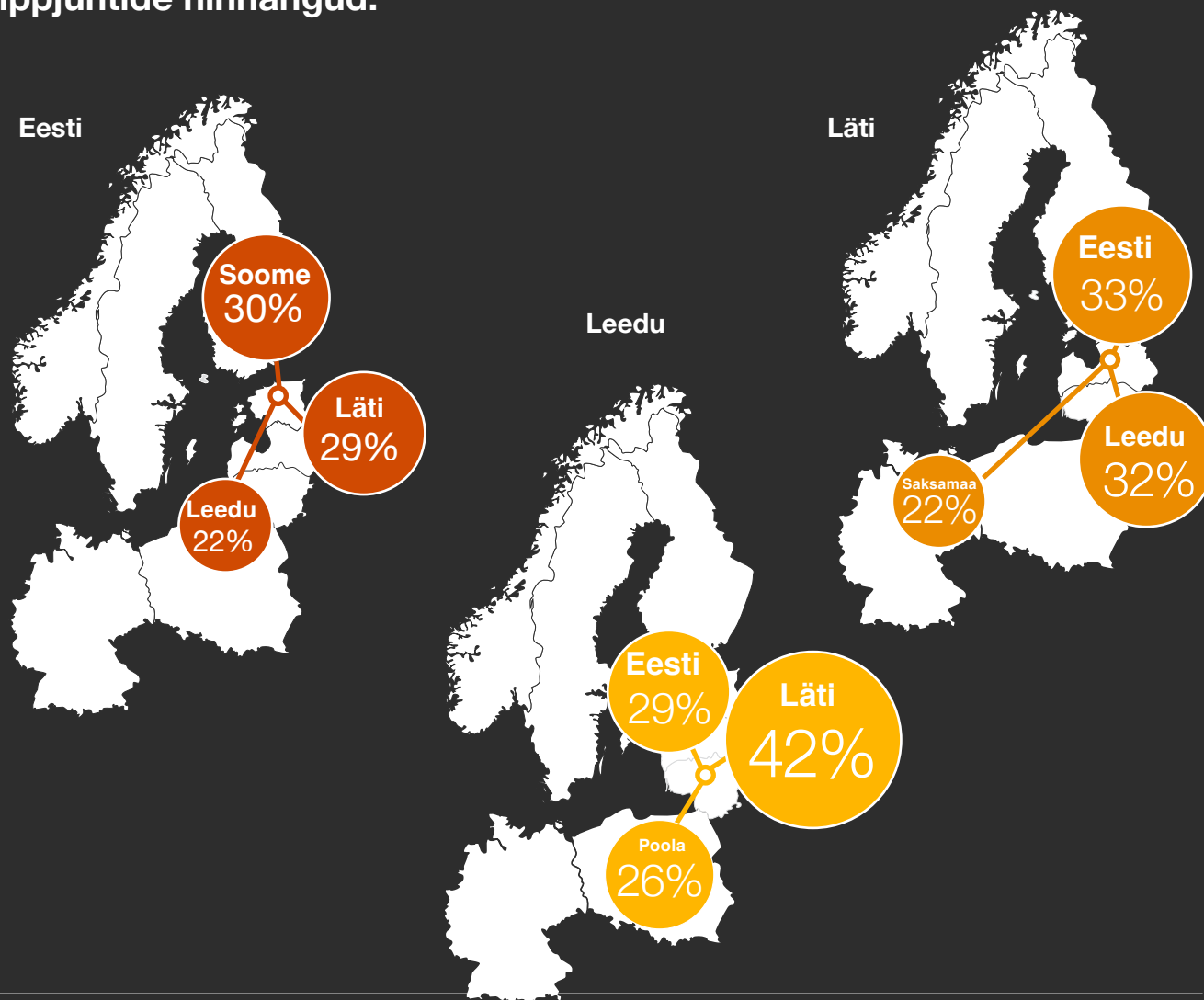
Välisturgude olulisus

Eesti tippjuhid peavad jätkuvalt enda ettevõtete väljavaadete seisukohast kõige olulisemaks välisriigiks Soomet. Küll aga on viimase aastaga langenud Leedu olulisus. Kui 2022. aastal oli Eesti tippjuhtide arvates olulisuselt teine välisriik Leedu (osakaaluga 35%), siis tänavu pidas Leedut enda ettevõtte jaoks oluliseks vaid 22% Eesti päritolu vastanutest. Läti osakaal on võrreldes eelmise aastaga jäänud samaks.

Läti vaatest on nende jaoks kõige olulisemaks välispartneriks jätkuvalt Eesti, küll aga on Eesti osakaal veidi langenud - 37% pealt 33%-le. Leedu tippjuhtide arvates on nende jaoks kõige olulisemaks välispartneriks Läti, mida pidasid oluliseks 42% juhtidest (aastane tõus 9 protsendipunkti). Lisaks on leedulaste senisest esikolmikust (Läti, Saksamaa, Eesti) välja langenud Saksamaa, kelle asemel on nüüd Poola. Oluline on ka märkida, et kui 2022. aastal pidas 31% Leedu tippjuhtidest Saksamaad üheks olulisemaks välispartneriks, siis tänavu arvas nõnda vaid 14% vastanutest.

Joonis 8

Ettevõtte käibe kasvu seisukohalt kõige olulisemad välisturud. Baltikumi tippjuhtide hinnangud.

Küsimus:

Milliseid kolme riiki, v.a. Teie asukohariiki, peate järgmise 12 kuu jooksul oma organisatsiooni kasvu väljavaadete seisukohast kõige olulisemateks?

Suurimad ohud

Viimase aasta jooksul avaldunud kriisid, sealhulgas ülemaailmne inflatsiooni kasv, energiakriis ja Venemaa invasioon Ukrainas on silmnähtavalt mõjutanud ka tippjuhtide arvamust sellest, millised globaalsed ohud nende ettevõtet järgmise 12 kuu jooksul peamiselt mõjutada võiks.

Kui senini olid tippjuhtide peamises fookuses (st kas väga mures või äärmiselt mures) tervise- ja küberriskid, siis tänava on märgatavalt kasvanud mured **inflatsiooni** (60%, 35%-lt), **energia** (54%) ja **geopoliitilise** (50%, 35%-lt) olukorra üle.

Tulenevalt uutest väljakutsetest on vähenenud **kliimamuutuste** prioriteetsus, mida peab oluliseks vaid 13% vastanutest (mis on 8 protsendipunkti vähem kui eelmisel aastal) ja **sotsiaalse ebavõrdsusega** seonduvate ohtude prioriteetsus, tulemusena 4% (ehk 3 protsendipunkti vähem kui 2022. aastal).

Ohte hinnates on Baltikumi tippjuhid üljuhul samal arvamusel, küll aga on Läti ja Leedu uuringutele vastanud oluliselt rohkem mures kui Eesti juhid. Eriti märkimisväärselt on tõusnud Läti ja Leedu tippjuhtide hinnang geopoliitilise ohu relevantisusele. **Lätis hindas geopoliitilist ohtu väga oluliseks 80% tippjuhtidest ning Leedus 82%.** Lisaks on nii Läti kui ka Leedu välja toonud energiakriisi olulisuse (mida peab Lätis oluliseks 72% ja Leedus 64% tippjuhtidest) kui ka inflatsiooni (mida peab Lätis oluliseks 79% ja Leedus 64% vastanutest).

Globaalse uuringu põhjal on tippjuhid peamiselt mures inflatsioonist tingitud riskidest (mida peavad väga oluliseks 40% vastanutest) ja makromajanduslikku volatiilsust (mille märkis väga olulisena 31% vastanutest).

Poliitilised, majanduslikud ning ärilised riskid oma ettevõtte kasvuootuste suhtes. Eesti tippjuhtide hinnangud.

Küsimus:

Kui mures olete sellepärast, et järgnevad globaalsed ohud mõjutavad Teie ettevõtet järgmise 12 kuu jooksul negatiivselt?

■ Ei ole mures
 ■ Veidi mures
 ■ Mõõdukalt mures
 ■ Väga mures
 ■ Äärmiselt mures
 ■ Ei tea

Eesti

Inflatsioon (Hindade tõus ja raha ostujõu vähenemine)

Energiakriis (energiaallikad, energiasõltumatus, energiatarbimine)

Geopoliitiline konflikt (sealhulgas ressursside alased ja kaubandusvaidlused, terrorism, riikidevaheline vägivald)

Küberriskid (sealhulgas häkkimine, jälgimistegevus, desinformatsioon)

Makromajanduslik volatiilsus (sealhulgas SKT-d, töötust jm mõjutav)

Terviseriskid (sealhulgas COVID-19 ja teised pandeemiad, kroonilised haigused, surve vaimsele tervisele)

Kliimamuutus (sealhulgas füüsilised riskid ja üleminekuriskid, näiteks poliitilised ja õiguslikud, turgude, tehnoloogia ja reputatsiooniga seonduvad riskid)

Sotsiaalne ebavõrdsus (sealhulgas see, mis tekib soo, rassi ja rahvuse tõttu)

Ettevõtete meetmed probleemide maandamiseks

Uurisime, milliseid meetmeid plaanivad Eesti ettevõtted järgmise aasta jooksul kasutada selleks, et maandada geopoliitilisest konfliktist tulenevaid probleeme.

Peamiselt plaanitakse mitmekesistada enda toodete/teenuste valikut (mida plaanib teha 42% vastanutest), investeerida küberturvalisuse või andmekaitse valdkonda (41%) ning kohandada oma kohalolu teatud sihtturgudel (32%) ning tarneahelate korralduses (30%).

2022. aastal üleriigiliselt aset leidnud küberrünnakud on kindlasti ka põhjuseks, miks antud valdkond suuresti tippjuhtide tähelepanu alla sattunud on. RIA andmetel tabas Eestit 2022. aastal neli korda rohkem nõuandjate ümiskäikude (DDOS) kui aasta varem, st üle 300 korra. Ka rünnete mahud ja ajaline kestus on kasvanud.

Üldjoontes on olukord Baltikumis sarnane, st peamised kavandatavad meetmed on küll samad, kuid mõnevõrra erineb nende prioriteetsus ja osakaal. Kui Läti tippjuhtide vaade on sarnane Eesti omadele, siis leedulased plaanivad peamiselt keskenduda oma kohaloleku muutmisele olemasolevatel turgudel ja/või laieneda järgneva aasta jooksul uutele turgudele.

Pakutavate toodete/teenuste valiku mitmekesistamine

Investeeringute suurendamine küberturvalisuse või andmekaitse valdkonda

Oma kohaloleku muutmine olemasolevatel turgudel ja/või laienemine uutele turgudele

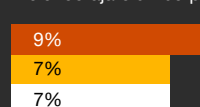
Tarneahelate kohandamine

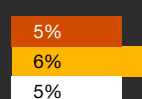
Mitte midagi ülaltoodust

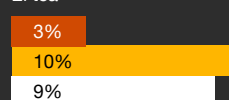
Meie töötajate ümberpaigutamine

Füüsilise vara ümberpaigutamine

Ei tea

Joonis 10

Meetmed, mida Baltikumi tippjuhid plaanivad kasutada geopoliitilisest konfliktist tulenevate probleemide lahendamiseks

Küsimus:

Kas ja milliseid meetmeid kavatsed Teie ettevõtte järgmise 12 kuu jooksul kasutada, maandamaks geopoliitilisest konfliktist tulenevaid probleeme?

■ Eesti ■ Läti ■ Leedu

Seoses majandusest tingitud probleemidega, on kõik kolm Balti riiki käitunud senini vägagi sarnaselt. Inflatsioonilisest keskkonnast tingituna tuleb ka küsitlusest välja, et enam kui pooled kogu Baltikumi tippjuhtidest on juba praeguks tõstnud enda toodete ja/või teenuste hindu. Suur osa vastanutest plaanib seda teha ka järgmise 12 kuu jooksul (sh Eesti tippjuhtidest 32%).

Suurt rõhku on pandud ka enda ettevõtte tegevuskulude vähendamisesse, sealhulgas 39% Eesti ettevõtetest on seda juba teinud. Läti näitel on seda praeguseks juba teinud 46% ja Leedu puhul juba üle poole (54%) uuringule vastanutest.

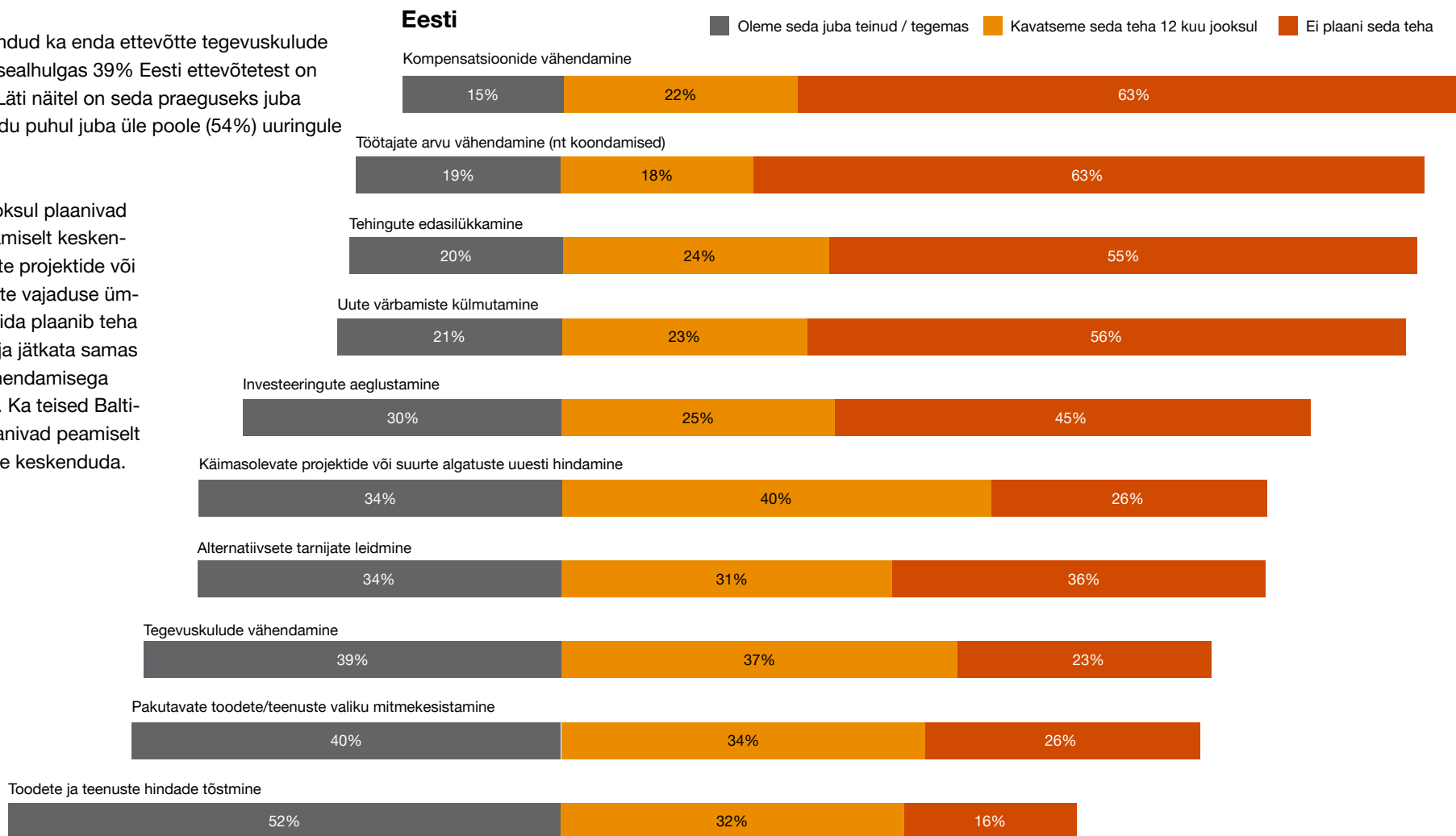
Järgneva aasta jooksul plaanivad Eesti tippjuhid peamiselt keskenduda käimasolevate projektide või suuremate algatuste vajaduse ümberhindamisele, mida plaanib teha 40% vastanutest, ja jätkata samas tegevuskulude vähendamisega (37% vastanutest). Ka teised Baltikumi tippjuhid plaanivad peamiselt samadele teguritele keskenduda.

Joonis 11

Meetmed, mida Eesti tippjuhid plaanivad kasutada geopolitiilisest konfliktist tulenevate probleemide lahendamiseks

Küsimus:

Milline järgnevatest valikutest kirjeldab kõige paremini tegevusi, mida Teie ettevõtte võib järgmise 12 kuu jooksul kaaluda, et leevendada potentsiaalsetest majandusprobleemidest ja volatiilsusest tulenevaid mõjusid?

Sammud kestlikuma ettevõtte poole

2023. aasta 5. jaanuaril jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu äriühingute kestlikkusaruandluse direktiiv 2022/2462 ehk Corporate Sustainability Reporting Directive'i (CSRD) ning selle rakendamise ajakava, mis kohustab ettevõtteid raporteerima oma äritegevuse mõju keskkonnale, inimõigustele, sotsiaalsele keskkonnale ning tööeetikale.

Direktiivi vastu võtmisega suurenes ettevõtete ring, kes on kohustatud järgima EL-i kestlikkusaruandluse standardeid, hõlmates ka kõiki suur-ettevõtteid ja enamikke EL-is reguleeritud turgudel noteeritud äriühinguid. Alates 2024. aastast hakkab direktiiv kehtima suurtele avaliku huvi üksustele, kellel on rohkem kui 500 töötajat ja kehtib praegune *Non-Financial Reporting Directive* ehk mittefinantsilise teabe raporteerimise direktiiv.⁵

EL-i ülene eesmärk on jätkuvalt vähendada kasvuhoonegaaside heitkogust 2030. aastaks 40% (võrreldes 1990. aastaga). Sealhulgas on suurettevõtetel kohustus viia iga nelja aasta järel läbi energiaaudit, et selgitada välja võimalused energia säästmiseks ning innustada väikese ja keskmise suurusega ettevõtteid järgima nende eeskuju.⁶ Lisaks on vaatamata üleüldistele geopoliitilistele konfliktidele Euroopa Liit jätnud endale samad eesmärgid - tagada 2050. aastaks kliimaneutraalsus ja netonullheide.⁷

Eesti tippjuhtide vastuste põhjal on 38% ettevõtetest juba välja töötanud üleminekuplaani säästvaks arenguks ja 42% on hetkel seda koostamas. **Ligi kolmandik Eesti tippjuhtidest on vastanud, et nende ettevõtte plaanib järgneva aasta jooksul tegeleda nii enda süsiniku jalajälje arvutustega kui ka ESG strateegia arendamisega.** Lisaks kavatakse läbi viia vastavasisulisi koolitusi, olulisuse hindamist ning parandada ESG aruandluse kvaliteeti ning valmistada CSRD kasutuselevõtuks.

⁵ <https://www.pwc.com/ee/et/press/uudised/asja-joustunud-kestlikkusaruandluse-direktiiv.html>

⁶ <https://www.mkm.ee/energeetika-ja-maavarad/energiatohusus/energiatohusus#suurettevotete-energ>

⁷ <https://www.pwc.com/gx/en/services/sustainability/publications/cop27-the-end-games.html>

Joonis 12

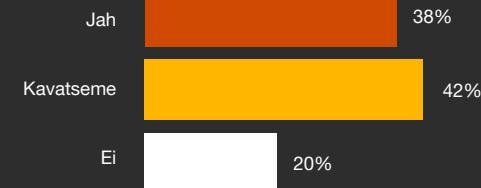
Üleminekuplaani loomine kestlikuma ettevõtte suunas

Küsimus:

Kas ettevõtte on välja töötanud üleminekuplaani, et muutuda kestlikumaks ettevõtteks?

Eesti

Läti

Leedu

Eesti tippjuhtide tegevusplaanid ESG-valdkonnas

Küsimus:

Millistele järgnevatest keskkonnaalastest, sotsiaalsetest ja juhtimisega seotud tegevustest kavatseb Teie organisatsioon järgmisel aastal keskenduda?

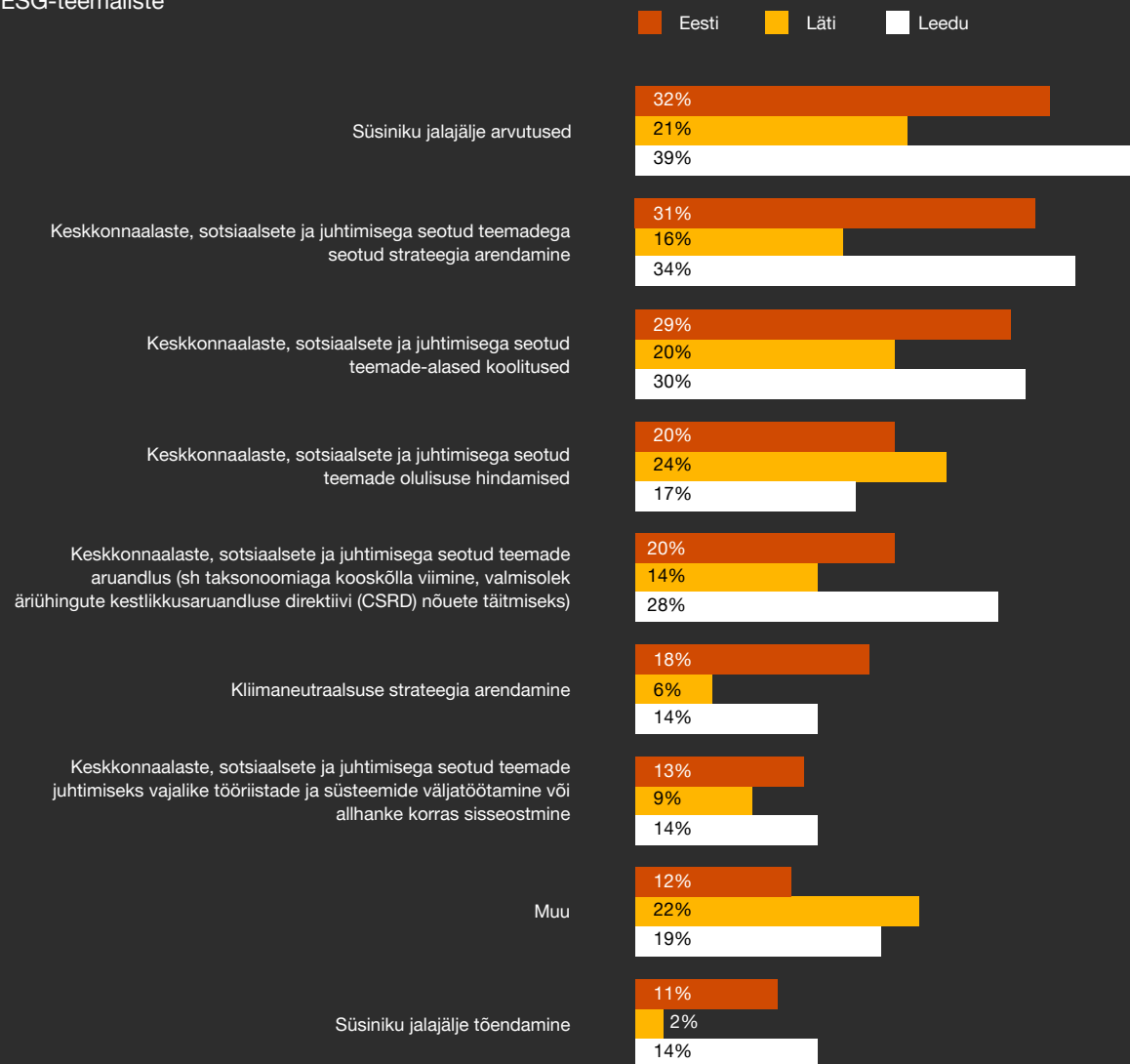

Terve Baltikumi vaates on ESG strateegia rakendamisel kõige aktiivsemad Leedu tippjuhid, kellest koguni 39% vastas, et nad plaanivad järgneva aasta jooksul tegeleda süsiniku jalajälje arvutustega. Lisaks vastas 34%, et nad plaanivad arendada endale ESG-strateegia, ja 30% Leedu tippjuhtidest plaanivad tegeleda ka ESG-teemaliste koolitustega.

Joonis 14 Baltikumi tippjuhtide tegevusplaanid ESG-valdkonnas

Küsimus:

Millistele järgnevatest keskkonnavaldkondadest, sotsiaalsetest ja juhtimisega seotud tegevustest kavatseb Teie organisatsioon järgmisel aastal keskenduda?

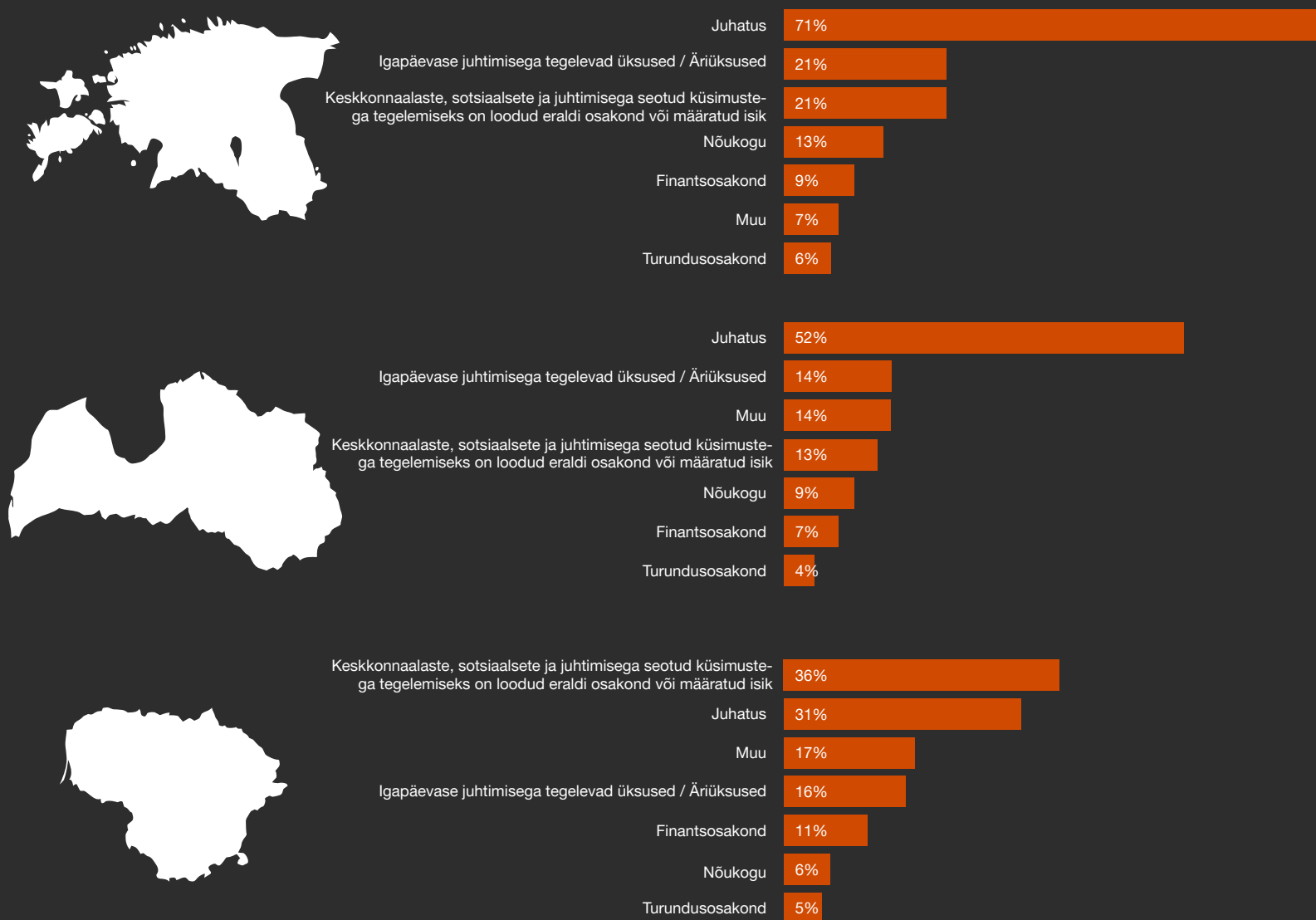
Uurisime ka Baltikumi tippjuhtidelt lisaks selle kohta, kes nende ettevõtetes tegelevad ESG-temaatikaga.

Nii Eestis kui Lätis tegeleb ESG-ga seotud teemadega peamiselt ettevõtte juhatus. Küll aga Leedus tegeleb ESG teemadega peamiselt vastavasisuline osakond või ekspert (mille tõi välja lausa 36% Leedu tippjuhtidest). Eesti puhul oli vastav number vaid 21%.

Uuringust on näha, et Leedus, kus ESG-teemadega tegeleb kõige tõenäolisemalt eraldi ekspert ja/või osakond, ollakse ESG strateegiate loomisel aktiivsemad kui teistes Balti riikides. Sellest võib järeldada, et selge vastutaja seadmine või maldab fookusteemadega hõlpsmini edasi liikuda.

Joonis 15

Ülevaade sellest, kes vastutab Baltikumi ettevõtetes ESG-teemade eest

Värbamine

Üldiselt on Baltikumi tippjuhid arvamusel, et kompetentse personali värbamine on jätkuvalt keeruline, kuid pole aastaga muutunud oluliselt keerulisemaks. Kui eelmine aasta arvasid 75% Eesti tippjuhtidest, et värbamine on muutunud keerulisemaks, siis tänava langes vastanute arv 32 protsendipunkti võrra 43%-le. Märgatav muutus on toimunud ka Leedus, kus vastas eelmisel aastal 89% tippjuhtidest, et nende arvates on värbamine muutunud aastaga keerulisemaks. Tänavu on see arv langenud 34 protsendipunkti võrra ehk 55% peale.

Hulgaliselt on aga kasvanud nende tippjuhtide arv, kes tunnetavad, et värbamine on sama keeruline kui aasta tagasi. Eesti puhul on nii arvanud tippjuhtide osakaal 43%, Lätis 40% ja Leedus 33%.

See tähendab, et suur osa Baltikumi tippjuhte on arvamusel, et vaatamata möödunud aastal aset leidnud probleemidele, on töötajate värbamine jätkuvalt tööandjate jaoks väljakutse.

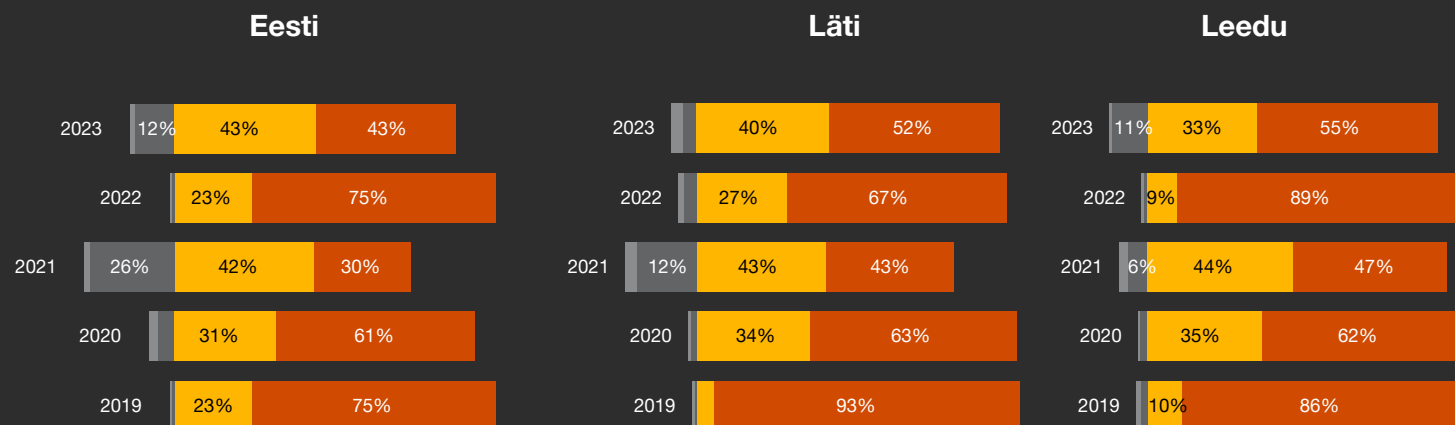
Joonis 16

Balti tippjuhtide hinnangud värbamise keerukusele

Küsimus:

Kuidas on Teie alal muutunud töötajate värbamine üldiselt?

Ei tea Lihtsamaks Muutusteta Keerulisemaks

Eesti tippjuhtidest 35% prognoosib, et järgmise aasta jooksul nende ettevõtte töötajate arv suureneb. Tegemist on viimase 9 aasta kõige madalama tulemusega (näiteks eelmisel aastal arvas seda 61%). Ligi 8% Eesti tippjuhtidest näeb, et nende ettevõtte töötajate arv väheneb, ja suurem enamus, ehk 57% usub, et töötajate arv jääb praegusega võrreldes samaks.

Ka Lätis ja Leedus on viimaste aastatega võrreldes töötajate arvu kasvuprognoos seiskunud - Lätis arvab 34% tippjuhtidest, et nende ettevõtte töötajate arv suureneb ja Leedus on vastav näitaja 38%.

Joonis 17

Baltikumi tippjuhtide hinnang ettevõtte töötajate arvu prognoosile

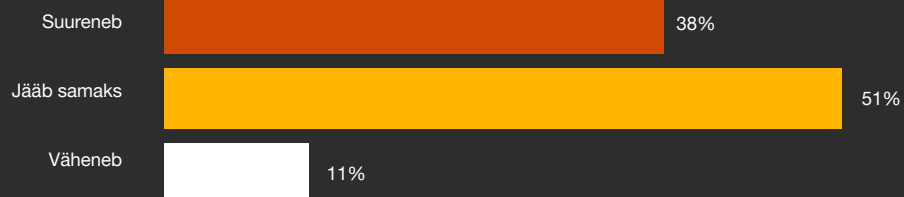
Eesti

Läti

Leedu

Küsimus:

Kas eeldate, et järgmise 12 kuu jooksul Teie organisatsiooni töötajate arv suureneb, väheneb või jääb samaks?

Palgaprognoosid

Maksu- ja Tolliameti andmetel oli 2022. aasta lõpus näha keskmise deklareeritud palga tõusu eelmise aastaga võrreldes 10%. Eesti Panga hinnangul ennustab üleüldine hinnakasv ka palgakasvu jätkumist, sest inimeste ostujõu langus suurendab ka survet palgatõusu küsida.⁸

Uurisime ka tippjuhtidelt, millised on nende plaanid seoses töötajate palkade tõstmisega.

Võrreldes eelmise aastaga on Eestis tõusnud nende tippjuhtide hulk, kes ei plaani järgmise aasta jooksul enda ettevõttes töötajate palku tõsta. Kui eelmisel aastal oli nõnda vastajaid 6%, siis tänavu arvab nii 13%. Küll aga on see-eest tõusnud ka just nende tippjuhtide arv, kes plaanivad enda töötajate palku tõsta enam kui 15% võrra. Sarnaselt eelmisele aastale plaanitakse peamiselt palku tõsta vahemikus 6–10% (tänavu plaanib selles vahemikus palgatõusu 47% tippjuhtidest).

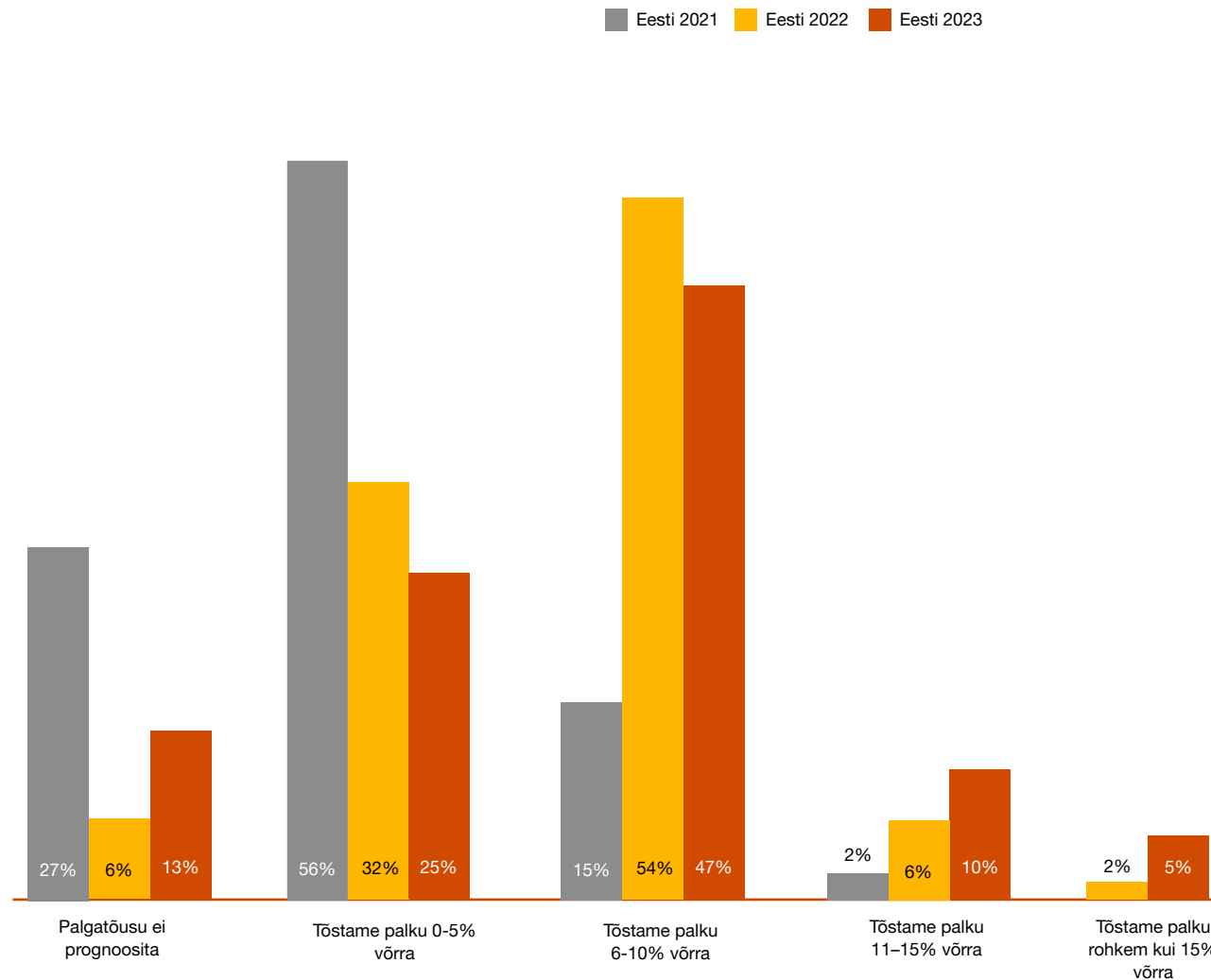
Märgatavalt on langenud hinnang finantssektori töötajate palga tõstmisele. Nimelt kui eelmine aasta plaanis 82% finantssektori tippjuhtidest tõsta enda töötajate palku 6% või enama võrra, siis tänavu plaanib seda vaid 39%.

Joonis 18

Eesti tippjuhtide palgatõusu plaanid

Küsimus:

Kas kavatsete järgmise 12 kuu jooksul tõsta oma ettevõtte töötajate palku?

⁸ <https://www.eestipank.ee/press/keskmise-palga-ostujoud-kaanes-ka-kolmandas-kvartalis-24112022>

Konkurentsivõime

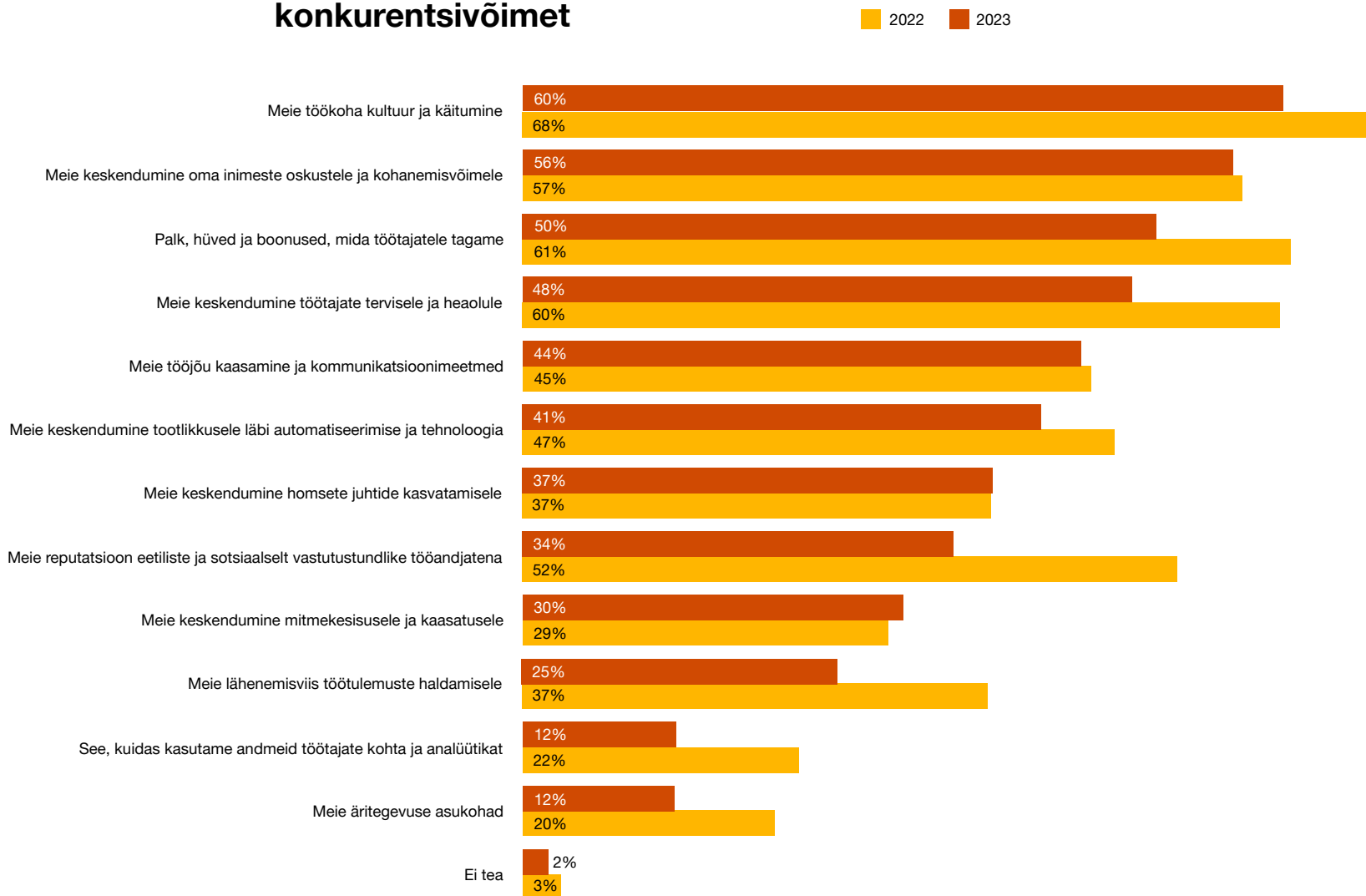
Sarnaselt möödunud aastale plaanivad ettevõtted enda konkurentsivõime parandamiseks peamiselt muuta töökoha kultuuri ja käitumist (mida plaanib tänavu teha 60% tippjuhtidest). Lisaks aga on tänavu tõusnud töötajate oskustele ja kohanemisvõimele tähelepanu pööramise aspekti olulisus. Kui eelmine aasta oli töötajate oskustele tähelepanu pööramine tippjuhtide arvates olulisuselt neljas aspekt, siis tänavu on antud teema tõusnud olulisuselt teiseks.

Joonis 19

Eesti tippjuhtide personali- strateegia võtmevaldkonnad tagamaks ettevõtte konkurentsivõimet

Küsimus:

Kas ja milliseid aspekte töötajaid puudutavas strateegias muudate, et võimalikult palju mõjutada oma organisatsiooni konkurentsivõimet?

Rahulolu valitsusega

Juba neljandat aastat on Eesti tippjuhid rahul valitsuse tegevustega riigikaitse ja riikliku julgeoleku teemadega tegelemisel. Neist enam kui 78% vastas, et valitsuse tegevused antud valdkonnas on viimase aasta jooksul olnud vähemalt küllaltki tõhusad. Tippjuhtide tulemustest paistab aga välja, et tegemist on ainsa valdkonnaga, millega ollakse valdavalt rahul. Näiteks vastanute järgi rahulolult teist tegevust ehk maksukeskkonna konkurentsivõimelisena hoidmist, hindasid juba teist aastat enam kui küllaltki tõhusaks vaid ligi 40% tippjuhtidest.

Märgatavalt on tippjuhtide arvates viimase aasta jooksul langenud aga valitsuse tegevuste edukus finantssektori stabiilsuse ja laenukapitali kättesaadavuse teemadel, kus aastaga on eestlaste hinnang langenud 14% võrra.

Juba kolmandat aastat järjest peavad Eesti tippjuhid aga peamiselt ebatõhusaks riigi pingutusi kulude vähendamise valdkonnas, mida mida hindas tänavu tõhusaks vaid 5% Eesti tippjuhtidest.

Baltikumis on kõige vähem enda valitsuse tööga rahul lätlased, kellest hindas iga aspekti vähemalt 11% tippjuhtidest täiesti ebatõhusaks. Peamiselt ei olda Lätis rahul valitsuse pingutustega kulude vähendamise valdkonnas - 86% tippjuhtidest hindas pingutusi antud valdkonnas kas küllaltki või täiesti ebatõhusaks. Sarnaselt vastasid ka Leedu tippjuhid, kellest 81% pidasid antud valdkonnas valitsuse tööd küllaltki või täiesti ebatõhusaks.

Joonis 20

Eesti tippjuhtide hinnangu muutus valitsuse eesmärkide saavutamise tõhususele võrreldes 2022. aastaga

Küsimus:

Kuidas hindate Eesti valitsuse edusamme järgmiste eesmärkide saavutamisel viimase 12 kuu jooksul?

Uurisime, milliseid teemasid peaks tippjuhtide arvates nende valitsus prioriteetseks pidama.

Eelmise aastaga võrreldes on Eesti tulemuste puhul märgatavalt tõusnud riigikaitse ja riikliku julgeoleku tähtsus. Kui eelmisel aastal pidas antud valdkonda oluliseks 38% vastanutest, siis tänavu peab antud valdkonda prioriteetseks 66% Eesti vastanutest. Sealhulgas on tippjuhtide arvates riigikaitse ja riiklik julgeolek ka kõige tähtsam valitsuse prioriteet. Ka leedulaste jaoks on tänavu saanud riigikaitsest ja riiklikust julgeolekust kõige prioriteetsem valdkond, samas kui lätlaste peamiseks fookuseks on maksukeskkonna konkurentsivõime tagamine.

Eesti tippjuhtide arvates peaks tähtsuselt teine valitsuse prioriteet olema energiakriisile reageerimine, mida hindasid prioriteetseks enam kui pooled (51%) tippjuhtidest.

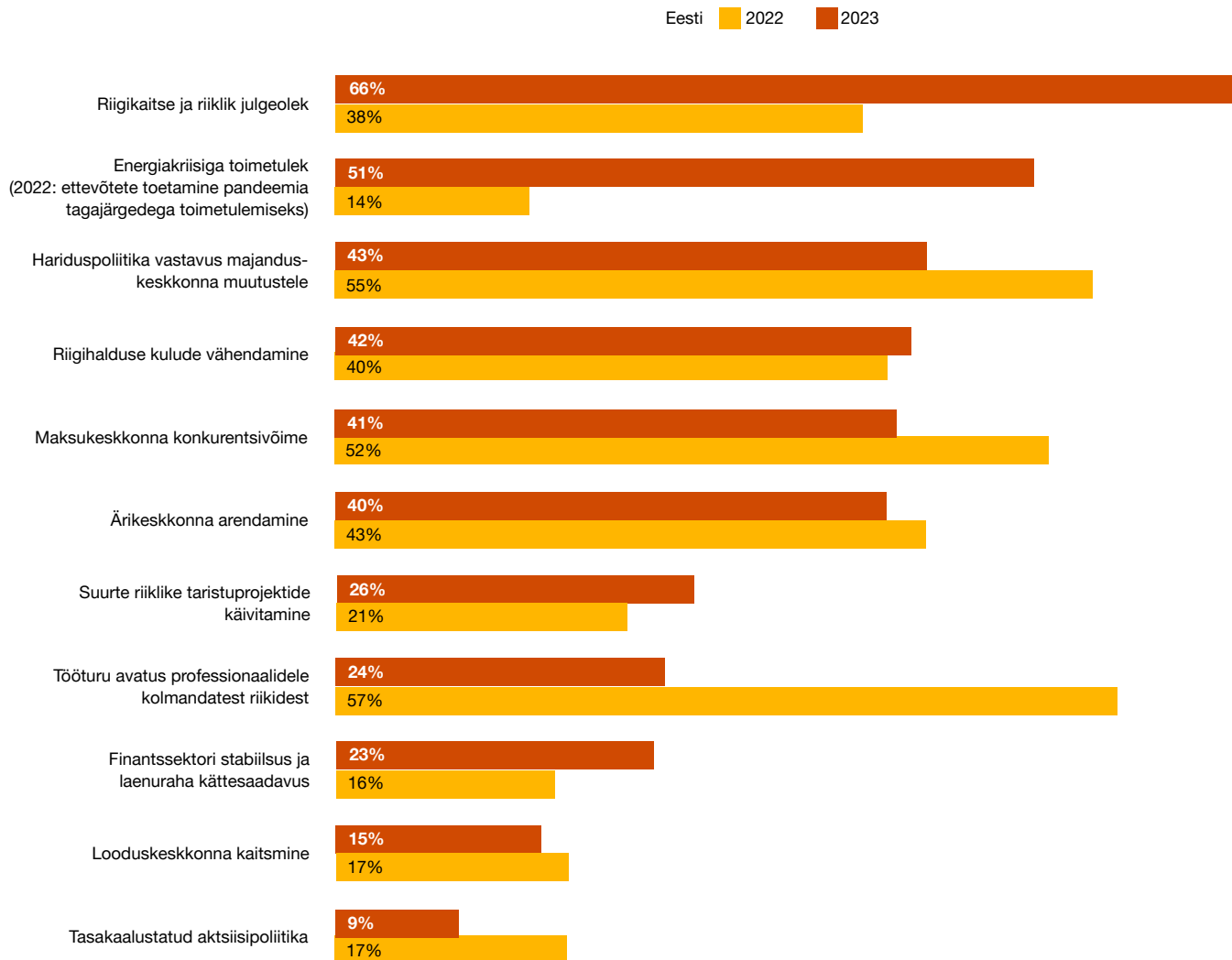
Lisaks on Eesti puhul näha, et eelmisel aastal kõige olulisemaks hinnatud teemavaldkond, ehk tööturu avatus professionaalidele kolmandatest riikidest (mida pidas prioriteetseks 57% vastanutest), on tänavu kaotanud oma senise fookuse, ehk vaid 24% näeb antud teemat prioriteetsena.

Joonis 21

Valitsuse prioriteedid Eesti tippjuhtide pilgu läbi

Küsimus:

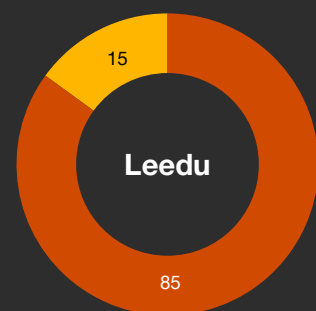
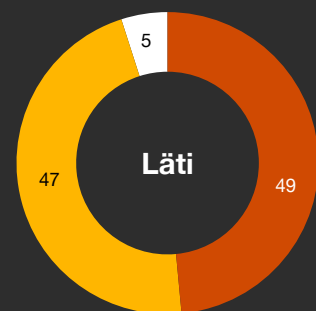
Milliseid järgnevatest teemadest peaks Eesti valitsus pidama prioriteetseteks?

Valimi kirjeldus

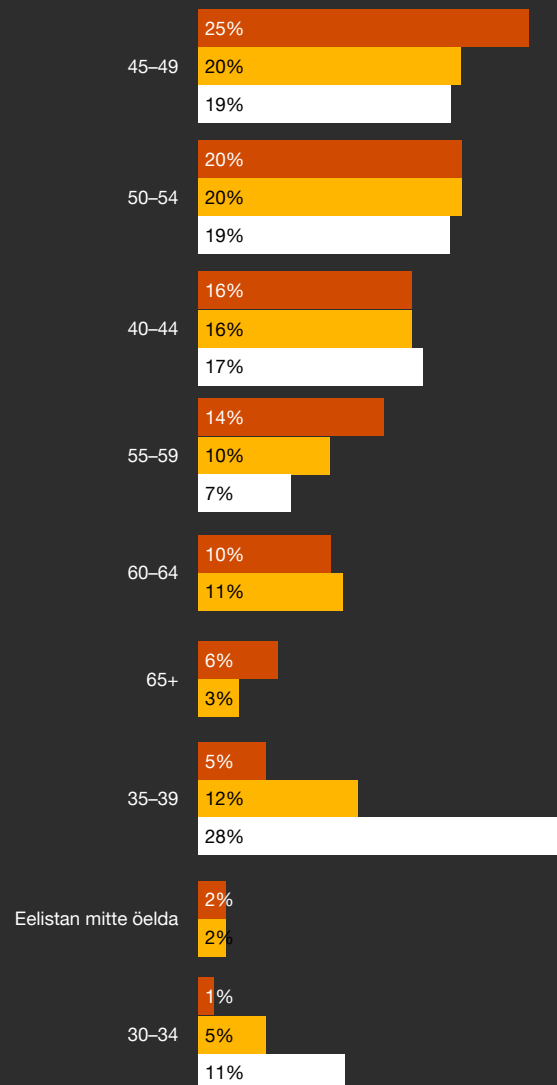
Sooline jaotus

Mees Naine Eelistan mitte öelda

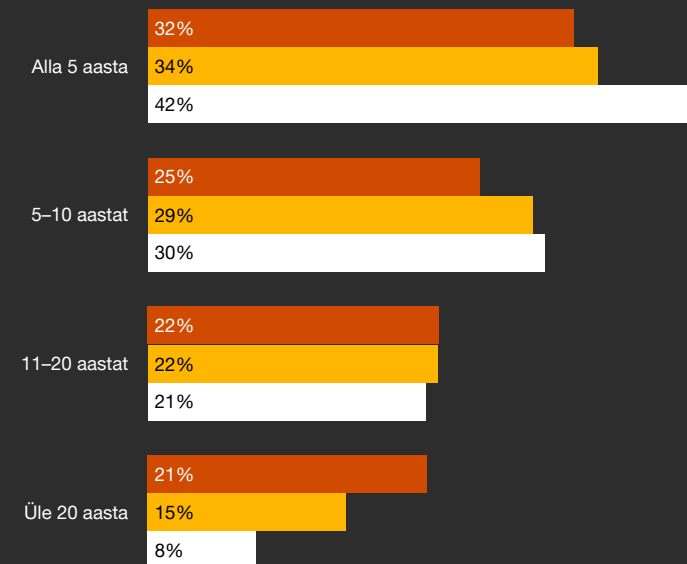
Vanus

Eesti Läti Leedu

Juhistaaž

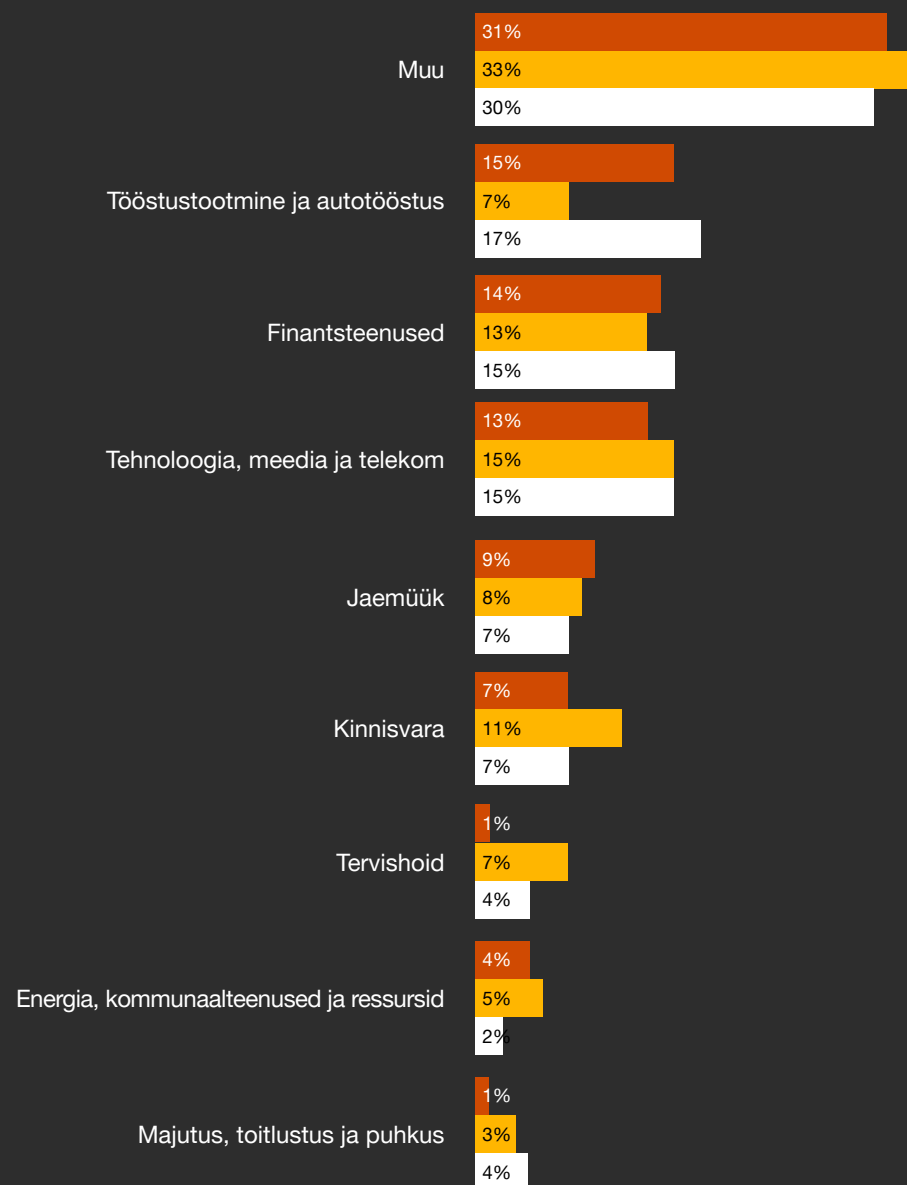
Eesti Läti Leedu

Valimi kirjeldus

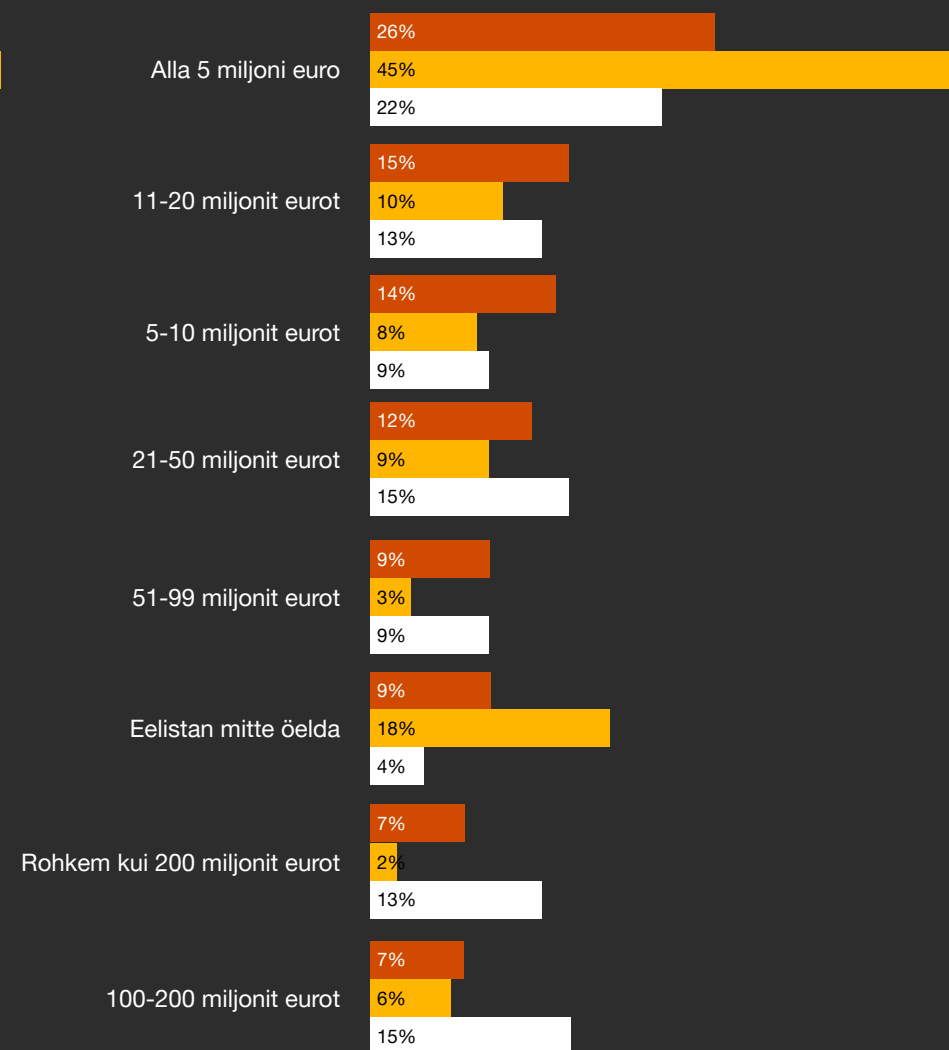
Tegevusala

Eesti Läti Leedu

Tulu

Eesti Läti Leedu

Vastanute andmeid:

Sooline jaotus	Arv
Eelistan mitte öelda	3
Mees	116
Naine	45

Vanus	Arv
Eelistan mitte öelda	4
65+	10
60–64	17
55–59	23
50–54	32
45–49	41
40–44	27
35–39	9
30–34	1

Juhistaaz	Arv
Rohkem kui 20 aastat	34
Vähem kui 5 aastat	51
5–10 aastat	40
11–20 aastat	35

Tegevusala	Arv
Energia, kommunaalteenused ja ressursid	7
Tehnoloogia, meedia ja telekom	21
Jaemüük	14
Kinnisvara	12
Tööstustootmine ja autotööstus	24
Majutus, toitlustus ja puhkus	2
Tervishoid	9
Finantsteenused	23

Tulu	Arv
Eelistan mitte öelda	15
Rohkem kui 200 miljonit eurot	12
Vähem kui 5 miljonit eurot	43
51–99 miljonit eurot	15
5–10 miljonit eurot	23
21–50 miljonit eurot	20
11–20 miljonit eurot	24
100–200 miljonit eurot	11